

آرامش، هویت منظرین خانه‌های سنتی یزد

کنار ورودی در، دو سکو وجود دارد. جایی برای استراحت چند دقیقه‌ای رهگذران. یا برای حضور اهالی خانه در ساعت‌هایی از روز. برای بودن در محیط زندگی اجتماعی یا مطلع شدن از اخبار محله. هشتی اولین فضای داخلی خانه است. حریمی بین بیرون و اندرون. زاویه درب و راهرو به گونه‌ای است که درون خانه را از دید غریبه پنهان می‌سازد. حیاط خانه اولین فضایی است که بعد از هشتی، دیده می‌شود. به فراخور وضع مالی صاحب‌خانه، حیاط کوچک و بزرگ است، ولی ساختار آن همواره یکی است. حوض کم‌عمق آب، مربع یا مستطیل، در وسط حیاط و چند باغچه کوچک و بزرگ در اطراف آن. تختی که بر روی حوض خودنمایی می‌کند. دیوار حیاط بلند است. سه تا پنج متر و شاید بیشتر. خانه در امان است از باد و خاک و سرما و گرما و صدا و نگاه بیرون. دورتا دور حیاط، اتاق است. مقیاس‌ها متفاوت. با کاربری متنوع. اتاق رو به آفتاب برای زمستان است و تالار یا اتاق پشت به آفتاب برای تابستان. اتاق نشیمن و مهمانی. یکی بادگیر دارد و شاید حوضی کوچک زیر بادگیر. صندوق‌خانه‌هایی در گوشه‌های خانه که کاربری‌شان بحثی مجزا دارد. آشپزخانه عموماً در فضایی پایین‌تر از سطح زمین است. با انباری مواد غذایی و هواکش‌هایی که بوی غذا را به بیرون از خانه هدایت می‌کنند.

فضای زیر زمین هم هویت دارد. برای تابستان یا انبار مواد و البسه و وسایل. و گاه مسیر قناتی که خنکای خاصی را هدیه می‌دهد به اهالی خانه. پایاب قنات هم محل تأمین آب حیاط و خانه است و هم محل نشستن و آرمیدن. ساختار فیزیکی خانه سنتی که در دل کویر بنا نهاده شده، و ترکیب و جانمایی عناصر مختلف آن به گونه‌ای است که بیش از هر چیز آرامش را هدیه می‌دهد به ساکنانش. دیوارهای بلند و پهن، مناظر بی‌نظیر آب و گیاه و فضاهای خلوت و دنج گویا عामدانه به گونه‌ای طراحی شده‌اند که منشا آسایش باشند. هم خانه محیطی آرام است و هم اجزایش آرامش دارند.

به بیان دیگر، اساساً فضا در خدمت آرامش اهالی خانه است و برای همین طراحی شده است که خانه محلی باشد برای دور کردن خستگی و دست‌یابی به آرامشی بی‌نظیر. فضا ایجاب می‌کند اهالی آرام‌تر حرف بزنند و حرکت بین اجزا کمتر باشد. اهالی کویر همواره دور از هیاهو بوده‌اند. این هم دلیلی برای این مدعاست. حتی به نظر می‌رسد زمان هم آرام‌تر حرکت می‌کند تا به حفظ آرامش کمک کند. جالب توجه است در خانه‌هایی که بازسازی شده‌اند نیز همین حس در بازدیدکننده تداعی می‌شود. سکوت کم‌نظیر، بوی خشت و آب و گیاه، بازی رنگ دیوار و در و طبیعت، حس و حال متفاوتی را هدیه می‌دهند به گردشگری که در شلوغی شهر به خانه‌ای رسیده است که آرامش، بخشی از هویت آن است. و این امر باعث شده است هتل‌ها و مهمانسراهایی که توانسته‌اند این عنصر را در بازسازی حفظ کنند، مورد اقبال گردشگران قرار گیرند. نگاه منظرین ایجاب می‌کند، این هویت مورد توجه بیشتری قرار گیرد و از زوایای مختلف بررسی شود. مشخص شود ترکیب چه عناصری باعث این تصویر پرمعنا شده‌اند و چگونه این هویت بر سایر کارکردهای خانه به معنای خانه تأثیر گذاشته است. هویتی معنایی که بعد از سال‌ها، حتی در بازسازی فیزیکی نه‌تنها از بین نرفته است، بلکه در تضاد شلوغی جامعه کنونی، و ریتم تند زندگی، بیشتر جلب توجه می‌کند.

مهدی باصولی

سر دبیر

basouli@usc.ac.ir

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

COPYRIGHTS

Copyright for this article is retained by the authors with publication rights granted to Manzar journal. This is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

نحوه ارجاع به این مقاله

باصولی، مهدی. (۱۴۰۳). آرامش، هویت منظرین خانه‌های سنتی یزد. گردشگری فرهنگ، ۵(۱۹)، ۳.

DOI: 10.22034/TOC.2025.215687

URL: https://www.toc-sj.com/article_215687.html

